

Majhni koraki, velik učinek: trajnostno javno naročanje v občinah

Izdajatelj: Gemeindeforum Allianz in den Alpen e.V. kot vodilni partner projekta proCURE

Založnik: Urbanistični inštitut Republike Slovenije

Partnerji projekta: agado Gesellschaft für nachhaltige Entwicklung UG, Interdisziplinäres Forschungszentrum für Technik, Arbeit und Kultur Graz, Fondazione Ecosistemi, Urbanistični inštitut Republike Slovenije

Avtorice: Giorgia Balducci, Vivien Führ, Katharina Gasteiger, Franziska Häller, Sabina Nicoletta, Maya Simon, Angelika Tisch

Jezikovni pregled angleške izdaje: Sergeja Praper Gulič, Henrieta Winklhofer

Prevodi: Lea Burjan, Carlo Gubetti, Maria Nievoll

Uredništvo in jezikovni pregled slovenske izdaje: Sergeja Praper Gulič
Strokovni pregled slovenske izdaje: Nejka Šparemblek

Oblikovanje in prelom: alma grafica UG, Solnhofen

Ilustracija na naslovnici: Tim Gerdin

CC BY-NC-SA

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

Vsebina priročnika temelji na znanju in izkušnjah avtoric, za dodatne informacije so navedene spletne povezave.

Prva izdaja, oktober 2025

Tisk: Camera d.o.o.

**Sofinancira
Evropska unija**

Sofinancira Evropska unija. Izražena stališča in mnenja so izključno stališča avtoric in ne odražajo nujno stališč Evropske unije (EU) ali Izvajalske agencije za izobraževanje in kulturo (EACEA). Niti Evropska unija niti EACEA zanje nista odgovorni.

Majhni koraki, velik učinek: trajnostno javno naročanje v občinah

Table of Contents

Uvod	6
Komu je priročnik namenjen?	6
Pomen trajnostnega javnega naročanja	8
Razlogi za trajnostno javno naročanje	9
Pridobivanje podpore akterjev iz politike in uprave	12
Pripravljalni koraki	16
Oblikovanje delovne skupine in pridobivanje zunanje podpore	16
Priprava pregleda javnih naročil	18
Opredelitev ciljev in obsega trajnostnega javnega naročanja	19

Izvajanje trajnostnih javnih naročil	22
Evidenčna naročila	23
Izvedba postopka za oddajo javnega naročila	25
Javno naročanje preko osrednjega nabavnega organa	28
Skupna javna naročila	28
Znaki kot pomembno orodje	30
Priprava kataloga javnih naročil	32
Lokalna in regionalna javna naročila	34
Spremljanje napredka	36
Sporočanje	40
Vključevanje občinskih uslužbencev	41
Vključevanje interesnih skupin	42
Obvladovanje ovir	44
Omejena proračunska sredstva	44
Omejena ponudba blaga in storitev	46

Uvod

Priročnik *“Majhni koraki, velik učinek: trajnostno javno naročanje v občinah”* je nastal v projektu proCURE, financiranem s sredstvi programa Erasmus+. Namen priročnika je pomagati pri uvajanju trajnostnega javnega naročanja v malih in srednje velikih občinah. Zasnovan je praktično, kot vodnik po korakih za trajnostno javno naročanje. Priročnik dopolnjuje nabor orodij, ki so namenjena podpori pri izvajanju postopkov javnega naročanja trajnostnih izdelkov in storitev.

Simbol v nadaljevanju označuje orodja iz nabora, do katerih se dostopa s klikom na povezavo (naslov orodja).

Komu je priročnik namenjen?

Priročnik je namenjen zaposlenim v malih in srednje velikih občinah, zlasti županom in uslužbencem, odgovornim za javna naročila. Namenjen je tudi zaposlenim v občinskih ustanovah, kot so šole, vrtci in javni zavodi za šport, turizem, kulturo. Priročnik je bil zasnovan posebej za posameznike in službe, ki morajo gospodarno upravljati z omejenimi sredstvi in za katere je javno naročanje le ena od številnih delovnih nalog.

Vsebina priročnika lahko koristi tudi vsem drugim, ki jih zanima trajnostno javno naročanje.

Majhni koraki

V priročniku je opisan postopek, ki ga lahko uporabijo v občinah in občinskih ustanovah, kjer želijo uvesti trajnostne prakse javnega naročanja. Bralci naj razumejo priročnik kot pripomoček, ki jih podpira pri vsakem koraku - od prvega pogovora do dolgoročnega izvajanja. Kot celosten vodnik ponuja strukturo, usmeritve in navdih za javne uslužbenke in odločevalce.

Postopek, opisan v priročniku, obsega naslednje korake:

- 1 pobuda za trajnostno javno naročanje in zagotavljanje politične podpore,
- 2 oblikovanje delovne skupine, pregled sedanjega stanja in opredelitev ciljev,
- 3 izvajanje trajnostnega javnega naročanja,
- 4 spremljanje napredka,
- 5 obveščanje o ukrepih in rezultatih.

Kaj je trajnostno javno naročanje?

V priročniku se trajnostno javno naročanje nanaša na javno naročanje, pri katerem se poleg meril gospodarnosti upoštevajo družbeni in okoljski vidiki. Cilji trajnostnega naročanja vključujejo varčno ravnanje z viri, skrb za pravične delovne pogoje in dolgoročno vzdržno gospodarjenje.

Eden od ključnih vidikov trajnosti je regionalnost: naročanje blaga in storitev pri lokalnih ali regionalnih dobaviteljih, kadar je to mogoče in ni omejeno z zakonodajo o javnih naročilih. Regionalno naročanje prispeva k ustvarjanju dodane vrednosti v regijah, zniževanju izpustov toplogrednih plinov zaradi prometa in krepitvi regionalnih dobavnih verig. Z opredelitvijo meril, ki so prilagojena lokalni in regionalni ponudbi blaga ter storitev, lahko občine trajnostno javno naročanje uskladijo z okoljskimi in družbenimi razmerami v skupnosti. Kadar nabavljajo pri lokalnih in regionalnih dobaviteljih in proizvajalcih, tudi lažje preverijo, ali so trajnostna merila dejansko izpolnjena.

Pomen trajnostnega javnega naročanja

Uvajanje trajnostnega javnega naročanja se pogosto začne z zavzetim posameznikom, ki se zaveda pomembnosti vprašanja, o tem prepriča druge in deluje kot spodbujevalec sprememb. Ta oseba je lahko župan ali član občinskega sveta, občinski uslužbenec, predstavnik regionalne razvojne agencije ali občan. Ti akterji imajo ključno vlogo pri postavljanju temeljev za trajnostno javno naročanje v majhnih občinah, saj lahko o pomembnosti teme prepričajo (druge) politične in upravne odločevalce.

Koristno je razumeti pomen in možne učinke trajnostnega javnega naročanja ter jih znati jasno razložiti. Prednost je tudi, če lahko razloge in učinke podkrepimo s podatki in smo dobro pripravljeni na morebitna vprašanja.

V tem poglavju so predstavljeni razlogi za uvajanje trajnostnega javnega naročanja in načini, kako jih predstaviti morebitnim podpornikom iz politike in uprave.

*Orodje
“Nabor razlogov
za trajnostno
javno naročanje”*

*[povezanost-
valpah.org/sl/
projekti/procure/
procure-toolbox](https://povezanost-valpah.org/sl/projekti/procure/procure-toolbox)*

Razlogi za trajnostno javno naročanje

Obstajajo številni razlogi, ki govorijo v prid trajnostnemu javnemu naročanju blaga in storitev v malih in srednje velikih občinah. V nadaljevanju je navedenih nekaj najpomembnejših.

Lokalni in regionalni gospodarski razvoj

Trajnostno javno naročanje se pogosto osredotoča na nabavo pri lokalnih ali regionalnih dobaviteljih s ciljem podpreti lokalno gospodarstvo. S takšno podporo (malim) podjetjem in proizvajalcem lahko občine pripomorejo k ustvarjanju delovnih mest, spodbujajo podjetništvo in ohranjajo finančna sredstva v lokalni skupnosti. Zaradi krajših razdalj pri prevozu blaga prispeva lokalno ali regionalno javno naročanje tudi k zmanjšanju ogljičnega odtisa.

Čeprav veljavne direktive EU o javnih naročilih ne dovoljujejo, da bi v postopkih javnega naročanja sodelovanje omejili le na ponudnike iz regije, je mogoče pri nakupih pod mejnimi vrednostmi, za katere se uporabljajo določbe zakona o javnem naročanju, dati prednost regionalnemu blagu in storitvam (več v poglavju Lokalna in regionalna javna naročila).

Zdravje in dobro počutje občinskih uslužbencev

Trajnostno javno naročanje lahko prispeva k zdravju in dobremu počutju zaposlenih v občinski upravi. Izbira blaga, na primer pohištva z nizkimi emisijami, neposredno izboljšuje kakovost delovnega okolja.

Primer: Pohištvo iz materialov z nizkimi emisijami

V pisarniških prostorih, opremljenih s pohištvom iz materialov z nizkimi emisijami, je kakovost zraka sorazmerno boljša, saj se sprošča manj hlapnih organskih spojin (HOS) kot pri pohištvu iz materialov z višjimi emisijami. HOS so kemikalije, ki se lahko sproščajo iz barv, lepil in premazov. Prispevajo k onesnaženosti zraka v zaprtih prostorih in lahko povzročajo zdravstvene težave, kot so glavobol, omotica ali težave z dihanjem. Dolgotrajna izpostavljenost ima lahko resne posledice za zdravje.

Če občinski uslužbenci vedo, da je skrb za njihovo zdravje in dobro počutje prednostna usmeritev, to ne bo povečalo le njihove motivacije za delo, temveč tudi dolgoročno zvestobo organizaciji. Trajnostno javno naročanje je lahko pomembno za krepitev spoštovanja in zaupanja na delovnem mestu.

Krepitev pozitivne podobe občine

Občine, ki se odločijo za trajnostno javno naročanje, s tem pokažejo svojo zavezanost odgovornemu upravljanju, kar prispeva h krepitvi njihove javne podobe. Ker so občani vse bolj okoljsko in družbeno ozaveščeni, lahko podpora trajnostnim ukrepom poveča zaupanje v lokalno vodstvo in pripravljenost občanov za sodelovanje.

Pravna ureditev in trajnostna prihodnost

Pravni okvir za javna naročila v EU je opredeljen v več direktivah o javnih naročilih, vključno z Direktivo 2014/24/EU. Slednja je podlaga za nacionalne zakone o javnih naročilih in izrecno dovoljuje upoštevanje družbenih in okoljskih meril. Obenem ponuja lokalnim organom veliko možnosti za izvajanje trajnostnih javnih naročil.

Kaj pa v Sloveniji?

V Sloveniji področje javnega naročanja ureja Zakon o javnem naročanju (ZJN-3). Uporablja se za javna naročila, ki presegajo mejne vrednosti, navedene v zakonu. Vsebuje tudi določila o javnih naročilih pod mejnimi vrednostmi, ki so poimenovana evidenčna naročila.

Z vidika trajnostnega javnega naročanja je pomembna Uredba o zelenem javnem naročanju (Uredba o ZeJN), ki je obvezna za vse naročnike po Zakonu o javnem naročanju, tudi za občine. V uredbi je navedenih 22 predmetov, pri katerih je obvezno upoštevanje okoljskih in trajnostnih vidikov.

Vedno več uprav, tudi lokalnih, uvaja navodila za trajnostno javno naročanje in postopke za njihovo izvajanje. Na ta način lahko ostanejo korak pred razvojem zakonodaje. Proaktiven pristop krepi vodilno vlogo občin na področju spodbujanja trajnosti in s tem povezano pozitivno podobo.

Zmanjšanje vpliva na okolje

Eden od glavnih razlogov za uvedbo trajnostnih javnih naročil je prizadevanje za čim manjši vpliv kupljenega blaga in storitev na okolje. Z izbiro okolju prijaznega blaga lahko občine znatno zmanjšajo porabo energije in količino nastalih odpadkov ter znižajo izpuste toplogrednih plinov. Trajnostno javno naročanje praviloma podpira krožno gospodarstvo, saj daje prednost blagu, ki je trajno in izdelano iz recikliranih snovi ali snovi, pridobljenih iz obnovljivih virov.

Družbena odgovornost

Blago in storitve, ki jih naročajo občine, morajo zadoščati etičnim standardom. Standardi vključujejo poštene delovne prakse, vključenost in človekove pravice. Kadar je mogoče, je treba dati prednost blagu in storitvam z ustreznimi znaki, in podjetjem, ki spoštujejo etične standarde.

Dolgoročno znižanje stroškov

Nabava trajnostnega blaga ali storitev je včasih povezana z višjimi stroški, vendar lahko srednjeročno vodi do prihrankov. Energetsko učinkoviti izdelki lahko na primer prispevajo k znižanju stroškov za elektriko, trajne dobrine pa je treba redkeje nadomeščati. Trajnostno javno naročanje lahko spodbudi inovativne rešitve, ki sčasoma privedejo do znižanja obratovalnih stroškov, na primer izboljšano odlaganje odpadkov ali uporaba energetsko varčnih tehnologij.

Širši učinki

Tudi majhne občine lahko prispevajo k udeležanju širših, mednarodnih zavez za trajnostni razvoj. Občinske uprave lahko z zavestnimi odločitvami o javnem naročanju pripomorejo k doseganju okoljskih in družbenih ciljev, kot so cilji trajnostnega razvoja Združenih narodov (SDG). To lahko navdihne druge občine, da sledijo njihovem zgledu.

V *naboru orodij* so na voljo drsnice, pripravljene v PowerPoint-u, z razlogi v prid trajnostnemu javnemu naročanju.

Pridobivanje podpore akterjev iz politike in uprave

Orodje “Trajnostno javno naročanje: ključne koristi in napotki za izvajanje”

Orodje “Vzorčna sklepa občinskega sveta”

povezanostvalpah.org/sl/projekti/procure/procure-toolbox

Politična podpora je ključnega pomena za uvedbo in uspešno izvajanje trajnostnega javnega naročanja v občini. Osebam, zadolženim za javno naročanje, pomaga tudi pri prepričevanju in vključevanju sodelavcev iz uprave.

V nadaljevanju so predstavljene strategije za pridobitev podpore političnih predstavnikov in zaposlenih v upravi za trajnostno javno naročanje.

Dolgoročne koristi in zanesljivi podatki

Za sprejem odločitev akterji v politiki in upravi praviloma potrebujejo ustrezne informacije. Zaradi tega je pomembno, da zberemo podatke, ki kažejo okoljske, družbene in gospodarske koristi trajnostnega javnega naročanja, ter jih predstavimo v razumljivi obliki. Smotrno je vključiti podatke o dolgoročnih prihrankih, kot so nižji stroški oskrbe z energijo in odlaganja odpadkov, ali nižji stroški, povezani z nabavo trajnejših izdelkov. S preprostimi preglednicami, infografikami in primeri iz resničnega življenja je mogoče učinkovito prikazati praktične koristi uvajanja trajnostnih praks.

Primer: Kot dober primer učinkovitosti trajnostnega javnega naročanja je mogoče opisati izkušnje iz bližnje občine, kjer so uvedli energetske učinkovito razsvetljavo in v prvem letu zmanjšali stroške električne energije za npr. 30 %.

Zanesljivi podatki in praktični primeri so na voljo na spletni strani Evropske komisije o zelenem javnem naročanju (https://green-business.ec.europa.eu/green-public-procurement_en) in na platformi ICLEI za trajnostno javno naročanje (<https://sustainable-procurement.org/resource-centre/>).

Usklajenost s širšimi cilji

Trajnostno javno naročanje je treba povezati s prednostnimi političnimi usmeritvami in dolgoročnimi cilji občine. Ti se lahko med drugim nanašajo na uresničevanje zavez, povezanih s trajnostnim razvojem, krepitev lokalnega gospodarstva, ohranjanje narave za prihodnje generacije ali zmanjševanje vplivov na okolje. Trajnostno javno naročanje je vsekakor mogoče uporabiti kot pomembno orodje za doseganje tovrstnih širših ciljev.

Primer: Če se je občina zavezala k zmanjšanju emisij toplogrednih plinov ali doseganju ciljev trajnostnega razvoja (SDG), je lahko trajnostno javno naročanje pomembna strategija za uresničevanje teh zavez in ciljev.

Zgodnje vključevanje deležnikov

Vključevanje deležnikov, ki podpirajo trajnostno javno naročanje, je pogosto ključnega pomena za zagotovitev politične podpore. Sodelovanje s podjetji, vodilnimi osebami v skupnosti, občani, lokalnimi nevladnimi organizacijami in drugimi pomembnimi posamezniki ali skupinami pomaga razširiti zanimanje za to vprašanje. Javno zanimanje pripomore k temu, da nosilci odločanja prepoznajo pomembnost teme in ustrezno ukrepajo.

Nasvet: Dodaten zagon temi lahko prinese organizacija srečanj s predstavniki občin, v katerih trajnostno javno naročanje že izvajajo, ki lahko poročajo o svojih izkušnjah in uspehih. Na te dogodke je treba povabiti odločevalce v občini.

Zgodbe o uspehu kot dokaz učinkovitosti

Primeri drugih manjših ali večjih občin, ki so uspešno uvedle trajnostno javno naročanje, so lahko dragocen vir informacij in spodbuda. Zgodbe o uspehu kažejo, da trajnostno javno naročanje ni le teoretičen koncept, temveč učinkovito orodje za okoljsko in družbeno odgovorno ravnanje ter za doseganje s tem povezanih ciljev.

Primer: Zgodbo o uspehu lahko predstavimo takole: “Občinska uprava X je uvedla okolju prijazno javno naročanje, kar je v petih letih privedlo do 25-odstotnega zmanjšanja porabe energije in 40-odstotnega zmanjšanja stroškov za odlaganje odpadkov. Ta uspeh kaže, da lahko trajnostno javno naročanje prinese konkretne in merljive rezultate.”

Lokalni politični predstavniki kot pomembni podporniki

Koristno je razvijati in vzdrževati stike z odločevalci v občini, ki so zavezani trajnosti. Te osebe se lahko v občinskih telesih in upravi zavzamejo za trajnostno javno naročanje ter k temu spodbudijo tudi kolege in sodelavce. Takšna podpora poveča možnosti za uspešno uvedbo in izvajanje trajnostnega javnega naročanja.

Sklep občinskega sveta

Če ima trajnostno javno naročanje v občini zadostno podporo, je uvedbo smotno podpreti s sklepom občinskega sveta. Da bo sklep izvedljiv in učinkovit, mora vsebovati naslednje sestavine:

- Zaveza trajnosti: Opredelitev načel in ciljev, kot so znižanje izpustov toplogrednih plinov, zmanjšanje količine nastalih odpadkov ali podpora lokalnim podjetjem.
- Zagotovitev virov: Trajnostno javno naročanje pogosto zahteva naložbe, na primer v človeške vire ali nova orodja. V sklepu občinskega sveta je zato treba določiti potrebna sredstva, kot so proračunska sredstva za pobude za trajnostno javno naročanje, usposabljanje osebja ali nadgradnjo sistema javnega naročanja.
- Časovnica in mejniki: Da bi se izognili nejasnostim, mora sklep občinskega sveta vsebovati časovni okvir za izvajanje trajnostnega javnega naročanja in mejnike v procesu.
- Spremljanje in poročanje: Za učinkovito izvajanje sklepa je pomembno določiti korake ter osebe, odgovorne za spremljanje in poročanje. Lahko gre na primer za redno poročanje občinskemu svetu o napredku pri izvajanju trajnostnega javnega naročanja in učinkih. Za poročanje je lahko zadolžen pooblaščenec za trajnostni razvoj ali skupina, odgovorna za izvajanje trajnostnega javnega naročanja v občini.
- Usklajevanje z veljavnimi strategijami in načrti: Sklep občinskega sveta mora trajnostno javno naročanje povezati z lokalnimi strategijami in načrti, kot so strategije trajnostnega lokalnega razvoja, načrti za varstvo okolja ali akcijski načrti za podnebje. Trajnostno javno naročanje tako ne bo osamljena dejavnost, temveč del širšega, usklajenega pristopa k trajnostnemu razvoju.

V *naboru orodij* sta na voljo vzorčna sklepa občinskega sveta ter drsnice PowerPoint s ključnimi koristmi trajnostnega javnega naročanja in napotki za izvajanje.

Pripravljalni koraki

Ko je zagotovljena politična in upravna podpora, je treba pred začetkom javnega naročanja trajnostnega blaga in storitev opraviti še nekaj pripravljalnih korakov. V pričujočem poglavju so ti koraki podrobno opisani.

Oblikovanje delovne skupine in pridobivanje zunanje podpore

Trajnostno javno naročanje zahteva skupinsko delo. Za uspešno izvajanje je treba poiskati ključne zaposlene v občinski upravi, spodbujati sodelovanje med njimi in izoblikovati skupen pogled na temo trajnostnega javnega naročanja. Ustanoviti je treba delovno skupino in preučiti možnosti za pridobitev podpore od zunaj, to je izven občinske uprave.

Korak 1: Imenovanje usklajevalca

Občinski svet ali župan imenuje osebo, ki bo usklajevala dejavnosti trajnostnega javnega naročanja. To je lahko uslužbenec, ki je odgovoren za javna naročila, uslužbenec, odgovoren za trajnostni razvoj, ali drug zaposleni, ki ga tema zanima in ima ustrezna znanja. Ključne lastnosti usklajevalca so:

- radovednost,
- komunikativnost,
- prilagodljivost,
- pragmatičnost,
- vztrajnost in
- visoka odpornost za frustracije.

Korak 2: Oblikovanje (majhne) delovne skupine

Zelo koristno je, če usklajevalcu pomaga (manjša) delovna skupina, ki jo sestavljajo zaposleni iz različnih oddelkov, kot so nabavni, okoljski, kadrovski in finančni. To omogoča bolj tekoč pretok informacij in vključevanje različnih pogledov.

Delovna skupina se mora redno sestajati in razpravljati o ciljih, postopkih in naslednjih korakih ter izmenjevati ugotovitve in izkušnje.

Korak 3: Pridobivanje dodatnih informacij in strokovnega znanja

Smotrno je upoštevati stališča uporabnikov trajnostnega blaga in storitev v občinski upravi ali širše. To ne zagotavlja le podpore trajnostnemu javnemu naročanju, temveč tudi upoštevanje dejanskih potreb sodelavcev in drugih uporabnikov.

S sodelovanjem z zunanjimi organizacijami, kot so okoljske skupine in pravične trgovine, je mogoče pridobiti dodatno podporo. Njihovo strokovno znanje in izkušnje lahko pomagajo pri določanju prednostnih področij in nalog trajnostnega javnega naročanja občine.

Korak 4: Uporaba razpoložljivih orodij in informacij

Usklajevalec in člani delovne skupine lahko kot pomoč pri uvajanju ter izvajanju trajnostnega javnega naročanja uporabijo priročnik in nabor orodij projekta proCURE. Informacije so na voljo tudi na številnih spletnih platformah. Za manjše občine sta še posebej koristni naslednji spletni strani:

- spletna stran EU za zelena javna naročila z znaki za okolje (https://environment.ec.europa.eu/topics/circular-economy/eu-ecolabel/green-procurement_en),
- platforma znanja za trajnostno javno naročanje (<https://sustainable-procurement.org/resource-centre/>).

Priprava pregleda javnih naročil

Pri uvajanju trajnostnega javnega naročanja je potrebno opraviti pregled obstoječih dejavnosti javnega naročanja v občini. Pri tem so lahko zelo uporabni koraki, opisani v nadaljevanju.

Orodje “*Obrazec za pripravo pregleda javnih naročil v občini*”

povezanostvalpah.org/sl/projekti/procure/procure-toolbox

Korak 1: Ugotoviti, kdo naroča

Najprej je treba ugotoviti, kdo vse je v občinski upravi odgovoren za izvedbo javnih naročil. To je mogoče izvesti v razgovoru z županom in/ali sodelavci, ki so vključeni v postopke javnega naročanja. Pomembno je tudi razjasniti, kdo komu poroča o potrebah po blagu in storitvah, ter kdo je pooblaščen za odobritev javnega naročila (običajno župan).

Korak 2: Zbrati podatke z razgovori

Z razgovori s sodelavci, ki izvajajo javna naročila, je treba zbrati podatke o tem, kaj se nabavlja, v kakšnih časovnih presledkih in v kakšnih količinah. Ključna vprašanja so:

- Katero blago in storitve se nabavljajo?
- V kakšnih količinah?
- V kakšnih časovnih presledkih se izvaja javno naročanje?
- Kateri postopki javnega naročanja so v uporabi? (glej tudi poglavje Izvajanje trajnostnih javnih naročil)
- Katera podjetja so dobavitelji?
- Katere pogodbe so v veljavi in kakšno je njihovo trajanje?
- Ali se v postopkih javnega naročanja upoštevajo trajnostna merila? Če da, katera?
- Koliko denarja se letno porabi za nabavo različnih vrst blaga in storitev? (Ta podatek je smotno primerjati z računovodskimi evidencami občine.)
- Kako potekajo postopki javnega naročanja blaga in storitev? (Kdo določa količine in kakovost blaga in storitev, ki jih je treba naročiti, kdo izvaja javna naročila, kdo je kontaktna oseba v času izvajanja pogodbe?)

V **naboru orodij** je na voljo Excelova datoteka z obrazcem za pripravo pregleda javnih naročil v občini.

Korak 3: Pripraviti pregled zbranih podatkov

Zbrane informacije o blagu in storitvah, ki jih naročajo različni oddelki, vključno s postopki javnega naročanja in izdatki, je treba podrobno pregledati in urediti ter pripraviti celovit prikaz. Pri tem lahko podobno blago in storitve združimo v skupine in na ta način izboljšamo preglednost.

Opredelitev ciljev in obsega trajnostnega javnega naročanja

Orodje “Odločitveno drevo v podporo oblikovanju ciljev in ukrepov”

Orodje “Pregled zahtev za okoljske znake”

povezanostvalpah.org/sl/projekti/procure/procure-toolbox

Pregled javnih naročil v občini je osnova za oblikovanje ciljev in določitev obsega trajnostnega javnega naročanja ter za opredelitev trajnostnih meril. Cilji in merila so pomembni za doseganje pozitivnih učinkov za lokalno in regionalno gospodarstvo, družbo in okolje.

Korak 1: Določitev ciljev, ki so skladni s prednostnimi usmeritvami občine

Pomemben korak pri trajnostnem javnem naročanju je opredelitev ciljev. Ti so lahko sprva preprosti, ko občina pridobi izkušnje z izvajanjem trajnostnega javnega naročanja, pa bolj zahtevni. Služijo kot podlaga za trajnostno javno naročanje in kot skupna vizija za vse sodelujoče.

Priporočljiva je uporaba metode SMART, v skladu s katero morajo biti cilji specifični, merljivi, dosegljivi, relevantni in časovno opredeljeni. Cilji so:

- specifični, če je iz opredelitve jasno razvidno, kaj želi občina doseči;
- merljivi, kadar je mogoče spremljati napredek;
- dosegljivi, če jih je možno izpolniti ne glede na omejena sredstva in vire ter druge omejitve, ki se pojavljajo v občini;
- relevantni, kadar so skladni s prednostnimi usmeritvami in splošnimi cilji občine;
- časovno opredeljeni, če vsebujejo roke, povezane z doseganjem zastavljenega.

Primeri ciljev:

- V roku enega leta bo občina pri nakupu določene skupine blaga prešla na trajnostne ali lokalne možnosti nabave.
- V roku treh let bo občina 20 % izdatkov za javna naročila namenila za trajnostno ali lokalno blago in storitve.
- V roku treh let bo 20 % naročil občine predstavljalo trajnostno blago in storitve.
- V roku petih let se bo količina odpadkov, ki nastanejo v občinski upravi, z nakupom manjših količin blaga ali blaga za večkratno uporabo, zmanjšala za 15 %.
- Spodbujanje enakih možnosti za ženske in moške z dajanjem prednosti podjetjem v lasti žensk: V naslednjih treh letih bo vsaj 25 % pogodb sklenjenih s podjetji v lasti žensk.
- Zmanjšanje porabe energije v občinski upravi z nabavo energetske učinkovitega blaga: V roku štirih let se bo poraba električne energije v občinski upravi zmanjšala za 20 %.

V *naboru orodij* je na voljo PDF datoteka z odločitvenim drevesom, ki je lahko v pomoč pri oblikovanju ciljev in ukrepov.

Nasvet: Pri opredeljevanju ciljev trajnostnega javnega naročanja v občini je smotno preveriti cilje zelenega javnega naročanja, navedene v Uredbi o zelenem javnem naročanju, ki so za javne naročnike v Sloveniji obvezujoči.

Korak 2: Izbor blaga in storitev

Na podlagi ciljev, opredeljenih v koraku 1, je treba izbrati skupine blaga in storitev, ki bi jih občina lahko vključila v postopke trajnostnega javnega naročanja. Pri odločanju je mogoče upoštevati naslednje dejavnike:

- visoki letni izdatki,
- pogosti postopki javnega naročanja,
- visoka prepoznavnost blaga in storitev v javnosti,
- možnosti za pomembne izboljšave, na primer okolja, delovnih pogojev, in
- enostavnost prehoda na trajnostno javno naročanje, ker so na voljo merila in so trajnostne različice blaga in storitev na trgu dostopne.

Korak 3: Izbor trajnostnih meril

Trajnostna merila je treba izbrati ali razviti za vsako skupino blaga in storitev, izbrano v koraku 2. To lahko poteka po naslednjem postopku:

- Pregled virov in priprava nabora meril, ki so primerna za izbrano blago in storitve. ***V naboru orodij je na voljo Excelova datoteka z zahtevami za izbrane okoljske znake.***
- Spoznavanje trga: Ali lahko potencialni dobavitelji izpolnijo trajnostna merila?
- Ugotavljanje okvirnih razlik v cenah med trajnostnimi in konvencionalnimi različicami blaga in storitev.
- Določitev trajnostnih meril za izbrane skupine blaga in storitev, ki se skladajo s prednostnimi usmeritvami občine (glej korak 1).

Korak 4: Uporaba trajnostnih meril pri javnem naročanju

V četrtem koraku je treba sprejeti odločitev, kdo od zaposlenih v občinski upravi bo odgovoren za to, da se bodo izbrana merila za trajnostno javno naročanje blaga in storitev dejansko uporabljala. Pri tem je mogoče uporabiti informacije, zbrane pri pripravi pregleda javnih naročil v občini (glej poglavje Priprava pregleda javnih naročil). Najbolj primerno je, če so za zagotavljanje uporabe odgovorni zaposleni, ki so sodelovali pri izboru meril. Kadar to ni mogoče, se mora(jo) izbrani zaposleni z merili trajnostnega javnega naročanja, ki jih je treba upoštevati, seznaniti.

Izvajanje trajnostnih javnih naročil

V tem poglavju je pojasnjeno, kako je mogoče v postopke javnega naročanja blaga in storitev vključiti trajnostna merila. Način vključevanja je v veliki meri odvisen od tega, kako se v občini izvaja javno naročanje. Za slednje je več možnosti:

1. Lahko gre za javna naročila z ocenjeno vrednostjo pod pragom za uporabo Zakona o javnem naročanju (ZJN-3), imenovana evidenčna naročila.
2. V primeru, da ocenjena vrednost javnega naročila preseže mejne vrednosti za uporabo zakona, je na voljo več postopkov, kot so odprti postopek, omejeni postopek, postopki s pogajanji ali postopek naročila male vrednosti.
3. V ZJN-3 so navedeni posebni primeri, kot sta javno naročanje preko centralizirane nabavne dejavnosti in priložnostno skupno javno naročanje.
4. Obstajajo tudi manj formalne oblike sodelovanja občin pri javnem naročanju, npr. izmenjava izkušenj in sodelovanje pri izvedbi raziskave trga ter pri pripravi dokumentacije v zvezi z javnim naročilom.

| Orodje “Česa ne nabavljati”

| [povezanostvalpah.org/
sl/projekti/procure/
procure-toolbox](https://povezanostvalpah.org/sl/projekti/procure/procure-toolbox)

Zeleno javno naročanje

V Sloveniji je zeleno javno naročanje, to je naročanje blaga, storitev in gradenj, ki imajo v celotni življenjski dobi manjši vpliv na okolje in zagotavljajo varčevanje z naravnimi viri, materiali in energijo, za javne naročnike obvezno za 22 predmetov. Mednje sodijo npr. električna energija, živila in gostinske storitve, tekstilni izdelki, elektronska pisarniška oprema, pohištvo, vozila, čistila in storitve čiščenja.

Področje ureja Uredba o zelenem javnem naročanju (Uredba o ZeJN). V uredbi so navedeni okoljski vidiki in cilji zelenega javnega naročanja, pa tudi možni načini vključevanja okoljskih vidikov v javno naročilo.

Primeri okoljskih zahtev in meril, ki jih naročniki lahko uporabijo v postopkih javnega naročanja, so dostopni na <https://www.gov.si teme/zeleno-javno-narocanje/>.

Informacije o mejnih vrednostih

Mejne vrednosti za ocenjeno vrednost javnih naročil, nad katerimi je obvezna uporaba Zakona o javnih naročilih, objava na portalu javnih naročil, ali objava na portalu javnih naročil in v Uradnem listu Evropske unije, so navedene v 21. in 22. členu Zakona o javnem naročanju (ZJN-3).

Evidenčna naročila

Direktiva EU 2014/24 in nacionalni predpisi, ki odražajo zahteve te direktive, urejajo javna naročila nad določenimi mejnimi vrednostmi. Pri naročilih z ocenjeno vrednostjo nad mejnimi vrednostmi je obvezna uporaba Zakona o javnem naročanju. Praviloma se oddajo z javnim razpisom, potrebna pa je tudi objava na portalu javnih naročil, ali na portalu javnih naročil in v Uradnem listu Evropske unije.

Ko gre za javna naročila pod mejnimi vrednostmi, je najpomembnejša zahteva Direktive 2014/24/EU, da je treba uporabljati načela transparentnosti, zagotavljanja konkurence med ponudniki in enakopravne obravnave ponudnikov. V Zakonu o javnem naročanju je navedeno tudi načelo gospodarnosti, učinkovitosti in uspešnosti.

Naročila pod mejnimi vrednostmi za uporabo Zakona o javnem naročanju so poimenovana evidenčna naročila. V številnih občinah je z notranjimi predpisi določeno, da je treba nad določeno vrednostjo evidenčnega naročila pridobiti več ponudb, da se zagotovita transparentnost in konkurenca med ponudniki. Pod tem pragom je mogoč neposredni nakup.

Velja omeniti, da morajo javni naročniki pri nabavah upoštevati določbe Uredbe o zelenem javnem naročanju ne glede na ocenjeno vrednost javnega naročila.

Še nekaj informacij o evidenčnih naročilih

Za evidenčna naročila morajo javni naročniki v skladu z Zakonom o javnem naročanju voditi evidenco o oddaji.

Za naročila z ocenjeno vrednostjo pod 10.000 EUR brez davka na dodano vrednost (DDV) evidenca zajema navedbo predmeta, vrste predmeta in vrednosti javnega naročila. Podatke javni naročniki enkrat letno posredujejo na portal javnih naročil.

Javni naročniki so poleg tega dolžni enkrat letno na portalu javnih naročil objaviti seznam javnih naročil z ocenjeno vrednostjo 10.000 EUR ali več brez DDV in pri tem navesti podatke o predmetih, vrstah predmetov, vrednostih oddanih naročil brez DDV in nazivih gospodarskih subjektov, ki so jim bila naročila oddana.

V primeru, da ima občina sprejet pravilnik, ki natančneje ureja oddajo evidenčnih naročil, ga je treba pri izvajanju tovrstnih javnih naročil dosledno upoštevati. V splošnem pa lahko navedemo dve možnosti za oddajo evidenčnih naročil:

- oddaja naročila brez postopka z neposrednim nakupom in
- oddaja naročila brez postopka s povabilom več dobaviteljem, da oddajo ponudbe.

V nadaljevanju je prikazano, kako je mogoče v primeru uporabe teh možnosti upoštevati trajnostna merila.

Primeri okoljskih zahtev in meril

Na spletni strani o zelenem javnem naročanju <https://www.gov.si teme/zeleno-javno-narocanje/> so na voljo primeri okoljskih zahtev in meril za vseh 22 predmetov javnega naročanja, ki so opredeljeni v Uredbi o zelenem javnem naročanju.

Oddaja javnega naročila z neposrednim nakupom

Pri oddaji javnega naročila brez postopka je mogoče trajnostna merila upoštevati z nakupom blaga in storitev z znakom za okolje (glej orodje “Pregled zahtev za okoljske znake”). Druga možnost je, da se informacije o okoljskih značilnostih blaga povzamejo iz tehničnih informacij o blagu. Te informacije je mogoče najti na spletu ali pa so priložene izdelkom v obliki tehničnih podatkovnih listov (npr. raven zvočne moči gospodinjskih aparatov).

Ena od ovir pri tem pristopu je, da tudi v primerih, ko znaki za okolje za blago, ki ga je treba nabaviti, obstajajo, regionalni dobavitelji morda ne ponujajo blaga z določenimi znaki ali pa sploh ne ponujajo blaga z znaki. V tem primeru se lahko odgovorni za javno naročanje v občinski upravi povežejo z lokalnimi ali regionalnimi dobavitelji in jih obvestijo o občinski politiki trajnostnega javnega naročanja ter jih spodbudijo, da v svojo ponudbo dodajo blago z ustreznimi znaki.

Oddaja javnega naročila s povabilom več dobaviteljem

Pri oddaji javnega naročila brez postopka s povabilom več dobaviteljem se izbrano skupino ponudnikov (običajno tri) neposredno povabi k predložitvi ponudbe za dobavo blaga ali storitev.

Ta način oddaje naročila se od neposrednega nakupa razlikuje v dveh pogledih:

- trajnostna merila za blago ali storitev morajo biti opisana v povabilu k oddaji ponudbe, in
- poleg opisa meril morajo biti navedeni tudi načini preverjanja in zahtevana dokazila, ki potrjujejo, da blago ali storitve dejansko izpolnjujejo merila.

Pogoje in merila ter načine preverjanja in potrebna dokazila je treba čim bolj natančno opredeliti. Naročniki se morajo zavedati, da nekatera podjetja takšnih zahtev niso vajena. Zato naj ne bodo presenečeni, če dokazila, ki jih podjetje predloži s ponudbo, ne ustrezajo v celoti opredeljenim merilom, ali če niso priloženi (vsi) zahtevani dokumenti.

Primer: Če je v povabilu k predložitvi ponudb za kosilnico kot merilo navedena največja dovoljena vrednost ravni zvočne moči, se lahko zgodi, da s ponudbo prejmete tehnične informacije o blagu, ki ne vsebujejo nobenih akustičnih podatkov ali pa vsebujejo druge fizikalne vrednosti od zahtevanih, na primer raven zvočnega tlaka.

Izvedba postopka za oddajo javnega naročila

| Orodje »Ocenjevanje ponudb«

| povezanostvalpah.org/sl/projekti/procure/procure-toolbox

Manjše občine redkeje izvajajo postopke za oddajo javnih naročil, kar je povezano predvsem z vrednostjo naročil. Ker je po drugi strani izvedba teh postopkov dokaj zahtevna, se občine pogosto zanašajo na strokovno znanje in pomoč pravnikov ali strokovnjakov za javna naročila.

Postopek naročila male vrednosti

Od postopkov za oddajo javnega naročila manjše občine v Sloveniji največkrat uporabljajo postopek naročila male vrednosti. To je poenostavljen nacionalni postopek javnega naročanja. Naročnik mora v postopku objaviti obvestilo o naročilu male vrednosti na portalu javnih naročil, izvesti javno odpiranje ponudb, objaviti odločitev o oddaji in obvestilo o oddaji naročila male vrednosti.

Na voljo je več načinov za vključitev trajnostnih meril v dokumente, povezane z oddajo javnega naročila, možna pa je tudi uporaba več načinov hkrati. V nadaljevanju so predstavljene štiri možnosti:

- tehnične specifikacije,
- merila za oddajo javnega naročila,
- pogodbeni določila, in
- pogoji za sodelovanje

Tehnične specifikacije

Tehnične specifikacije opisujejo značilnosti blaga ali storitev, ki jih želi občina naročiti. Trajnostna merila se lahko vključijo z navedbo družbenih ali okoljskih meril, ki jih mora blago ali storitev izpolnjevati.

Primer: Pri javnem naročilu za storitve čiščenja lahko tehnične specifikacije zahtevajo, da vsa čistila, ki se uporabljajo za vzdrževalno čiščenje, izpolnjujejo merila znaka za okolje EU.

Merila za oddajo javnega naročila

Eno od meril za oddajo javnih naročil je vedno cena blaga ali storitev. Pogosto je cena tudi edino merilo, kar pomeni, da se naročilo odda ponudniku, ki ponudi najugodnejšo ceno. Upoštevati pa je mogoče še druga merila, npr. merila, povezana s trajnostjo razpisanega blaga ali storitev.

Primer: Pri javnem naročilu za dobavo šolskih kosil se kot merilo za dodelitev lahko uporabi odstotek živil iz nadzorovane ekološke pridelave in iz shem kakovosti, ki presega obvezne deleže po Uredbi o zelenem javnem naročanju. Merilo za podelitev naročila "cena" se lahko ovrednoti z 80 %, merilo za podelitev naročila "ekološka živila in živila iz shem kakovosti" pa z 20 %. Lahko se določi, da ponudba z obveznim deležem po uredbi o zelenem javnem naročanju, to je 15 % ekoloških živil in 20 % živil iz shem kakovosti, prejme 0 točk, ponudba z najmanj 25 % deležem ekoloških živil in 30 % deležem živil iz shem kakovosti pa 100 točk. Točke za ponudbe s 16-25 % deležem ekoloških živil in 21-30 % deležem živil iz shem kakovosti se določi z linearno interpolacijo.

V *naoboru orodij* je na voljo Excelova datoteka s prikazom možnih načinov ocenjevanja ponudb.

Pogodbena določila

Tehnične specifikacije opredeljujejo zahteve za proizvode, ki jih je treba dobaviti, ali za storitve, ki jih je treba opraviti, pogodbena določila pa opisujejo zahteve, povezane z izpolnjevanjem pogodbe. Določila lahko na primer vsebujejo zahteve glede dostave (vključno z načini prevoza), pakiranja, ali usposabljanja oseb, ki opravljajo storitev.

Primer: V javnem naročilu za storitve čiščenja je lahko v pogodbenih določilih opredeljeno, da se mora osebje redno usposablјati o ekoloških in zdravstvenih tveganjih čistilnih sredstev, o okolju prijaznih metodah čiščenja in o odmerjanju čistilnih sredstev.

Pogoji za sodelovanje

Pogoji za sodelovanje so zahteve, ki se nanašajo na ponudnika. Vključeni so lahko v vsako javno naročilo. Praviloma zagotavljajo, da je ponudnik sposoben izpolniti naročilo. Če obstaja ustrezna povezava z javnim naročilom, se lahko med pogoje vključi zahteva, da mora imeti ponudnik določen sistem upravljanja.

Primer: Pri javnem naročilu za storitve podatkovnih centrov se lahko kot obvezen pogoj za sodelovanje navede sistem upravljanja z energijo (ISO 50001). V okviru javnega naročila za storitve čiščenja bi lahko bila zahtevana predložitev certifikata za sistem ravnanja z okoljem (ISO 14001).

Javno naročanje preko osrednjega nabavnega organa

V EU obstajajo številni osrednji organi za javna naročila. Nekateri delujejo na državni, drugi na regionalni ravni. Lahko se osredotočajo izključno na trajnostno blago in storitve, ali pa poleg konvencionalnega blaga in storitev ponujajo tudi trajnostne alternative.

Osrednji nabavni organi običajno ponujajo okvirne sporazume, preko katerih lahko občine neposredno nabavljajo blago ali storitve. Glavna prednost osrednjih nabavnih organov je, da postopek vodijo strokovnjaki za javna naročila, kar zagotavlja, da so okvirni sporazumi sklenjeni v skladu z zakonom. Občinam tako ni treba izvajati lastnih postopkov javnega naročanja. Poleg tega so blago in storitve, ki so na voljo preko osrednjih nabavnih organov, praviloma cenovno ugodnejše.

Glavna pomanjkljivost pri javnem naročanju preko osrednjega nabavnega organa je, da so dobavitelji blaga in izvajalci storitev praviloma srednje velika in velika podjetja. Občine, ki želijo podpreti lokalna podjetja, pogosto ugotovijo, da teh ni med možnimi dobavitelji in izvajalci.

Nekatere občine uporabljajo storitve osrednjih nabavnih organov za javna naročila blaga in storitev, za katere ni lokalnih ali regionalnih ponudnikov.

Če občine javna naročila izvajajo preko osrednjih nabavnih organov, ki niso specializirani za trajnostno blago in storitve, lahko preverijo, ali je v elektronskih katalogih s pomočjo iskalnikov (po kategorijah, ključnih besedah ipd.) mogoče izbrati trajnostne ponudbe. V nekaterih primerih je v katalogih mogoče poiskati blago z ustreznimi znaki. Če iskanje po kategorijah ni možno, lahko občine same preverijo ponudbo blaga tako, da primerjajo opise (tehnične podatkovne liste) in izberejo tisto, ki je z vidika trajnostnih meril občine najbolj primerno.

Skupna javna naročila

Poleg nabave preko osrednjega nabavnega organa so še druge oblike skupnih javnih naročil. Občina lahko na primer nabavlja blago in storitve ne le za lastne potrebe, temveč tudi v imenu in po naročilu drugih občin. Prav tako lahko javno naročanje za občine prevzame kakšen drug (skupen) organ ali združenje občin. S skupnim javnim naročanjem občine:

- izpogajajo boljše cene z nakupom trajnostnega blaga ali storitev v večjih količinah;
- učinkoviteje uveljavljajo trajnostna merila, saj so dobavitelji bolj pripravljeni izpolnjevati zahteve, na primer glede deleža recikliranega materiala, če so pogodbe finančno privlačne; in
- izboljšajo učinkovitost postopkov javnega naročanja ter znižajo s tem povezane stroške.

Pri skupnem javnem naročanju je priporočljivo izbrati standardizirano blago ali začeti s predmeti naročanja, pri katerih je malo prostora za individualne značilnosti. Tako se je lažje dogovoriti o skupnih merilih kakovosti in zagotoviti, da lahko vse sodelujoče občine uporabljajo kupljene izdelke. Tipična predmeta naročanja za skupna javna naročila sta pisarniški papir ali električna energija.

Združevanje javnih naročil ne pomeni nujno, da je treba izvesti postopek oddaje javnega naročila. Če je skupna ocenjena vrednost pod nacionalno mejno vrednostjo, se lahko še vedno izvede evidenčno naročilo, pri čemer je treba upoštevati morebitna interna pravila naročnikov za izvedbo teh naročil.

Da bi zagotovili, da osebe, odgovorne za javna naročila v občinah, vedo, kako lahko dostopajo do blaga in storitev, je priporočljivo imeti skupno spletno platformo, na kateri so na voljo vse informacije in kjer je mogoče oddati naročila. Poleg tega je treba pri pripravi dokumentacije navesti dostavne naslove vseh sodelujočih občin in vključiti zahtevo za brezplačno dostavo na vsakega od naslovov. Da bi se izognili številnim majhnim dobavam in s tem povezanim izpustom toplogrednih plinov pri prevozu, se lahko opredeli minimalna količina naročila.

Skupna trajnostna javna naročila v regiji prihodnosti Rupertiwinkel

Primer skupnega trajnostnega javnega naročanja preko osrednjega nabavnega organa je Zukunftsregion Rupertiwinkel e.V., združenje, v katerega je vključeno sedem občin v regiji Rupertiwinkel na jugu Bavarske v Nemčiji. Združenje spodbuja okolju prijazen regionalni razvoj, jača socialno kohezijo in si prizadeva za krepitev lokalnega gospodarstva in povečanje dodane vrednosti v regiji.

Ena najpomembnejših pobud je bila vzpostavitev osrednje platforme za javno naročanje, ki občinam članicam omogoča skupno javno naročanje. Postopek se začne z analizo potreb ter skupnim oblikovanjem meril trajnosti in kakovosti. Regija prihodnosti Rupertiwinkel nato objavi javno naročilo za blago, oceni ponudbe in sklene okvirni sporazum. Zatem lahko občine preko spletne platforme naročijo blago, ki je dostavljeno neposredno na njihove lokacije. Do sedaj so bila uspešno izvedena skupna javna naročila papirja za fotokopiranje in toaletnega papirja, prizadevajo pa si za širitev nabora predmetov skupnega javnega naročanja.

<https://www.zukunftsregion-rupertiwinkel.bayern/>

Znaki kot pomembno orodje

Znaki so zlasti za majhne občine ključno orodje za trajnostno javno naročanje. So zagotovilo, da blago in storitve izpolnjujejo opredeljena trajnostna merila.

Uporaba znakov je v postopkih javnega naročanja dovoljena, če izpolnjujejo določene pogoje:

- zahteve za pridobitev znaka temeljijo na objektivno preverljivih in nediskriminatornih merilih,
- oblikovani so na podlagi odprtega in transparentnega postopka, v katerem lahko sodelujejo vse zainteresirane strani,
- dostopni so vsem zainteresiranim osebam,
- zahteve za pridobitev znaka določi neodvisna ustanova, na katero gospodarski subjekt, ki zaprosi za dodelitev znaka, ne more odločilno vplivati.

Pravna ureditev uporabe znakov v Sloveniji

Pomen pojma »znak« je opredeljen v 2. členu Zakona o javnem naročanju, uporabo znakov v postopkih javnega naročanja pa ureja 69. člen zakona.

V Uredbi o zelenem javnem naročanju je v 3. členu navedena opredelitev dveh tipov znakov za okolje. 7. člen uredbe se nanaša na načine vključevanja okoljskih vidikov v postopke javnega naročanja in zajema tudi uporabo znakov za okolje.

Čeprav obstajajo številni znaki, jih zgoraj navedene pogoje izpolnjuje le omejeno število. Izziv je, da se osebe, odgovorne za javno naročanje, seznajajo z znaki, ki te pogoje izpolnjujejo, in jih prepoznajo na izdelkih.

V nadaljevanju so opisane štiri vrste znakov, od katerih prve tri praviloma izpolnjujejo zgoraj opisane pogoje.

Znaki iz širših pobud za certificiranje

V EU obstaja več neodvisnih ustanov, ki pripravljajo smernice in podeljujejo znake za različne vrste blaga in storitev. Pobude pogosto podpirajo vladni organi ali z njimi povezane ustanove, kot so organizacije za standardizacijo. Znaki za okolje, ki jih podeljujejo te ustanove, so na splošno med najbolj zanesljivimi dokazi o trajnosti blaga ali storitve. Podeljujejo jih blagu in včasih storitvam, ki zadostijo minimalnim pogojem, opredeljenim v sodelovanju z deležniki. Osredotočajo se predvsem na zmanjševanje negativnih vplivov na okolje in zaščito človekovega zdravja z zniževanjem vsebnosti nevarnih snovi. V nekaterih primerih so zajeti tudi delovni pogoji.

Trajnostna merila in merila kakovosti za skupine blaga in storitev so podrobno opisana v smernicah, ki jih izdajo organizacije, ki podeljujejo znake. Podjetja, ki želijo pridobiti certifikat, morajo dokazati, da blago ali storitve ustrezajo merilom s posredovanjem zahtevanih dokazil. Če je na osnovi dokumentacije mogoče sklepati, da blago ali storitev ustreza kriterijem, podjetja za določeno obdobje dobijo pravico do uporabe ustreznega znaka.

Primeri znakov: EU-Ecolabel, Österreichische Umweltzeichen, Blauer Engel, NF Environnement in C2C.

Znaki za posamezne skupine blaga

To vrsto znakov prav tako podeljujejo neodvisne ustanove. Razlika v primerjavi s prej omenjenimi znaki je v tem, da se certificirajo le nekatere skupine blaga in da so organizacije, odgovorne za podeljevanje znakov, deloma zasebne. Takšni znaki obstajajo predvsem za tekstil, živila in IT opremo.

Primeri znakov: TCO-certified, Ökotex 100, GOTS, Fair Wear in ASC.

Spletna platforma za ocenjevanje trajnostnih znakov

Več informacij o znakih je na voljo na platformi Eco-Label Index.

Zakonsko predpisani znaki

Nekateri znaki, ki potrjujejo skladnost z določenimi standardi kakovosti, so zakonsko predpisani. Mednje sodi na primer znak EU za ekološko pridelavo, ki mora biti na vseh pakiranih živilih, ki so proizvedena v EU in se tržijo kot ekološka. Sem spadajo tudi oznake o energijskem razredu, ki morajo biti med drugim nameščene na električnih napravah.

Okoljske izjave in označbe podjetij

Podjetja lahko svoje družbeno ali ekološko optimizirano blago opremijo z lastnimi znaki.

Če na primer podjetje pri izdelavi blaga uporabi 50 % reciklirane plastike, lahko blago označi kot "narejeno iz 50 % reciklirane plastike". Vendar je pri tej vrsti oznake, ki je znana tudi kot okoljska izjava ponudnika, potrebna previdnost. Ni namreč vedno jasno, katero metodo je podjetje uporabilo (v zgoraj navedenem primeru za izračun vsebnosti reciklirane plastike) in ali so trditve točne.

Okoljske izjave in označbe ponudnikov ne izpolnjujejo zahtev glede uporabe znakov iz Zakona o javnem naročanju in Uredbe o zelenem javnem naročanju. Kljub temu lahko pri neposrednem nakupu služijo kot opora pri odločanju, seveda v primerih, ko so uporabljena merila skladna z zahtevami naročnika.

Priprava kataloga javnih naročil

Dobro pripravljen katalog javnih naročil lahko občinam pomaga pri učinkovitem in trajnostnem javnem naročanju. Katalog je lahko v papirni ali digitalni obliki. Priporočljivo je, da vsebuje naslednje informacije:

- seznam blaga in storitev, ki jih občina redno nabavlja;
- trajnostna merila za blago in storitve, ki jih želi občina nabavljati trajnostno, npr. znake za okolje;
- podatke o tem, kako občina običajno nabavlja blago in storitve, na primer z neposrednim nakupom, povabilom več ponudnikom, izvedbo postopka za oddajo javnega naročila, preko osrednjega nabavnega organa, ali s skupnimi javnimi naročili z drugimi občinami;
- podatke o dobaviteljih trajnostnega blaga in storitev (imena, naslove, spletne strani trgovin in e-trgovin), vključno z ugotovitvami iz postopkov ocenjevanja dobaviteljev;
- če je mogoče, razlike v ceni in stroških med konvencionalnimi in trajnostnimi različicami blaga in storitev.

Katalog je namenjen predvsem odgovornim za javna naročila v občini kot pomoč pri prihodnjih nakupih. Prav tako je lahko v podporo novozaposlenim uslužbencem. Katalog je treba redno posodablјati.

V nadaljevanju so opisani najpomembnejši koraki za pripravo kataloga javnih naročil.

Korak 1: Priprava »ogrodja« za katalog

Osnovni gradnik kataloga javnih naročil v občini so skupine blaga in storitev. Posamezne vrste blaga in storitev, navedene v skupinah, je treba podrobno opisati, navesti trajnostna merila, metode za preverjanje izpolnjevanja meril, postopke naročanja, informacije o dobaviteljih in stroške, povezane z javnim naročanjem.

Korak 2: Določitev in preverjanje dobaviteljev

Z možnimi dobavitelji se opravi razgovor in ugotovi, ali ponujajo blago in storitve, ki izpolnjujejo opredeljena trajnostna merila. Če to potrdijo, se jih prosi, da predložijo dokazila, ki se jih nato na občini preveri. Zberejo se trenutne cene trajnostnega blaga in storitev ter cene primerljivega običajnega blaga in storitev. Podatke se vnese v katalog.

Korak 3: Uporaba kataloga javnih naročil

Katalog mora biti dostopen vsem uslužbencem, zadolženim za javna naročila v občini. Le tako je možno informacije iz kataloga uspešno vključiti v postopke javnega naročanja.

Korak 4: Redno preverjanje in posodobitve

Ker se trgi spreminjajo, je treba katalog javnih naročil redno posodabljan.

Od kataloga javnih naročil do spletne trgovine

Občine lahko javno naročanje posodobijo tako, da statični katalog javnih naročil preoblikujejo v interaktivno spletno trgovino. Takšna spletna trgovina omogoča zaposlenim v občini, ki so odgovorni za nabavo, neposredno naročanje vnaprej izbranega blaga in storitev. Spletno trgovino je mogoče povezati z različnimi dobavitelji, na primer za čistila z lokalnim dobaviteljem, za bolj zahtevno trajnostno blago pa z ustrezno ponudbo osrednjega nabavnega organa.

Lokalna in regionalna javna naročila

Lokalna in regionalna javna naročila so pomemben vidik trajnostnega javnega naročanja. Občine lahko blago in storitve pri lokalnih in regionalnih ponudnikih naročajo na več načinov, ob tem pa upoštevajo veljavni pravni okvir. Med osnovnimi načeli javnega naročanja so namreč enakopravna obravnavanje ponudnikov, prost pretok blaga in storitev ter zagotavljanje konkurence med ponudniki.

V nadaljevanju so navedene nekatere strategije, ki občinam omogočajo, da javna naročila z večjo verjetnostjo oddajo lokalnim in regionalnim dobaviteljem.

- Lokalne in regionalne dobavitelje je mogoče upoštevati pri neposrednem nakupu in pri oddaji javnega naročila brez postopka s povabilom več dobaviteljem.
- Pri naročanju preko osrednjega nabavnega organa se lahko občina pozanima o lokacijah ponudnikov ter poišče lokalne in regionalne dobavitelje.
- Pri javnih naročilih storitev lahko razpisna dokumentacija vsebuje zahteve, ki jim bolje zadostijo lokalni in regionalni ponudniki:
 - o Zaradi krajših razdalj so pri lokalni in regionalni oskrbi izpusti škodljivih snovi iz prometa manjši. Občine, ki kot merilo za oddajo javnega naročila upoštevajo stroške v življenjski dobi za prevoz, povečajo verjetnost, da bo naročilo oddano lokalnim in regionalnim dobaviteljem (glej okvir spodaj). Dobavitelji navedejo podatke o oddaljenosti skladiščnih prostorov od občine in glavna vozila, s katerimi nameravajo izvesti dostavo naročenega blaga. Občina lahko izpuste CO₂ na eno opravljeno pot izračuna tako, da povprečni emisijski faktor vozil (v g CO₂/km) pomnoži z razdaljo (v km). Pri tem merilu prejmejo višjo oceno ponudbe, pri katerih so izpusti nižji.
 - o Naročniki lahko velika javna naročila razdelijo na manjše sklope ali del naročila oddajo v obliki tako imenovanih izločenih sklopov. Seveda se za manjše ali izločene sklope lahko potegujejo tudi velika podjetja, obenem pa so za mala in srednje velika podjetja bolj zanimivi in obvladljivi kot velika javna naročila.
 - o Opredelitev krajših dobavnih ali odzivnih rokov je lahko v prid lokalnim in regionalnim dobaviteljem, saj se zaradi bližine načeloma hitreje odzivajo.
 - o Zelo učinkovit pristop je lahko tudi opredelitev meril kakovosti, ki jih bodo z večjo verjetnostjo izpolnjevali lokalni dobavitelji.

Z izvajanjem opisanih strategij lahko občine spodbujajo lokalno in regionalno gospodarstvo, hkrati pa dosežejo, da se v postopkih javnega naročanja ohranja konkurenčnost in zagotavlja skladnost z zakonodajo.

Stroški v življenjski dobi za prevoz kot merilo za oddajo javnega naročila

V postopku ocenjevanja ponudb se lahko dodatne točke dodelijo za najnižje možne emisije toplogrednih plinov pri prevozu naročenega blaga ali pri opravljanju storitev (glej tudi "Orodje za ocenjevanje ponudb"). Emisije toplogrednih plinov iz prometa (GHG_{TR}) v kg se lahko izračunajo po naslednji formuli:

$$\text{GHG}_{\text{TR}} = \text{EF}_v * L * m$$

pri čemer je:

- EF_v = izpusti toplogrednih plinov uporabljenega vozila v kg CO₂e/tkm
- L = razdalja v kilometrih (km) med skladiščem dobavitelja in krajem dobave javnemu naročniku. Razdalja se nanaša na najkrajšo pot.
- m = teža tovora ali blaga, ki se prevaža, v tonah (t)

Možne vrednosti EF_v , vključno s faktorjem izkoriščenosti vozila, so naslednje:

- za lahka gospodarska vozila (< 3,5 tone): 0,906 kg/tkm,
- za težka gospodarska vozila (< 18 ton): 0,382 kg/tkm,
- za težka gospodarska vozila (> 18 ton): 0,144 kg/tkm,
- za polpriklopnike (40 t): 0,068 kg/tkm.

Spremljanje napredka

Spremljanje napredka vključuje redno zbiranje podatkov in analizo ključnih kazalnikov, da bi ugotovili, ali se javno naročanje občine giblje v smeri doseganja zastavljenih ciljev (glej poglavje Opredelitev ciljev in obsega trajnostnega javnega naročanja).

Če spremljanje pokaže, da se javna naročila v občini ne razvijajo v zeleni smeri, je smotrno določiti in izvesti potrebne ukrepe. Če je napredek prepočasen in cilji ne bodo doseženi v opredeljenem časovnem okviru, je mogoče ponovno preveriti njihovo ustreznost. Preveč zahtevni cilji lahko namreč ogrozijo zavezanost oseb, vključenih v trajnostno javno naročanje.

Sistem spremljanja je mogoče vzpostaviti z izvedbo korakov, opisanih v nadaljevanju.

*Orodje “Obrazec
za pripravo poročila”*

*[povezanostvalpah.org/
sl/projekti/procure/
procure-toolbox](https://povezanostvalpah.org/sl/projekti/procure/procure-toolbox)*

Korak 1: Pregled podatkov, ki so na voljo v občini

Podatki so na voljo v vsaki občini. Iz računov za električno energijo, ki jih prejema občinska uprava, so na primer razvidni podrobni podatki o porabi energije. Metode zbiranja, kot je uporabljena programska oprema ali način hranjenja zapisov v papirni obliki, ter vrste in obseg zbranih podatkov se običajno razlikujejo od občine do občine in pogosto tudi med oddelki znotraj iste občine. Razvoj sistema spremljanja je treba začeti s pridobivanjem pregleda nad tem, kateri podatki se trenutno zbirajo v občini in oddelkih občinske uprave ter kako se shranjujejo ali obdelujejo, na primer s katero programsko opremo.

Za pripravo ključnih kazalnikov uspešnosti trajnostnega javnega naročanja lahko uporabimo več vrst podatkov, med drugim o javnih naročilih in pogodbah, ponudnikih in učinkih. Podrobneje lahko gre za naslednje vidike:

- pri podatkih o javnih naročilih in pogodbah: ali ima nabavljeni izdelek znak za okolje?
- pri podatki o ponudnikih: ali gre za regionalnega ponudnika?
- pri podatkih o učinkih: ali je prišlo do sprememb v porabi električne energije v občini?

Korak 2: Razvoj ključnih kazalnikov

Pomembno je preveriti, katere podatke, ki jih občina že zbira, je mogoče uporabiti za ugotavljanje, ali trajnostno javno naročanje dejansko prispeva k doseganju zastavljenih ciljev. Če je na primer cilj občine zmanjšati porabo električne energije z nabavo učinkovitih električnih naprav in elektronske opreme, lahko kot ključni kazalnik za ocenjevanje učinkovitosti izvedenih ukrepov služijo podatki o porabi električne energije v občini.

Korak 3: Razvoj dodatnih ključnih kazalnikov

Ko se opredelijo ključni kazalniki na podlagi podatkov, ki so v občini na voljo, je treba ugotoviti, ali ti kazalniki zadostujejo za spremljanje napredka. Pomembno načelo je, da naj bo spremljanje čim bolj preprosto in naj se izvaja s čim manjšim številom ključnih kazalnikov.

Če je potrebnih več kazalnikov in razpoložljive informacije ne zadostujejo, je treba zbiranje podatkov razširiti. V nadaljevanju je navedenih nekaj možnosti, ki jih je mogoče uporabiti sočasno. Lahko gre za podatke:

- zbrane med postopkom javnega naročanja in v času trajanja pogodbe, na primer o tem, ali ima blago določen znak in ali ima dobavitelj določen sistem upravljanja;
- o dobaviteljih blaga in izvajalcih storitev, na primer ali blago, ki ga dobavljajo občini, in storitve, ki jih izvajajo, izpolnjujejo opredeljena merila;
- o rezultatih kontrolnih pregledov, kot je preverjanje čistilnih sredstev, ki se uporabljajo v občini: ali gre dejansko za čistilna sredstva, ki imajo znak za okolje?

Korak 4: Zagotovitev dostopa do podatkov

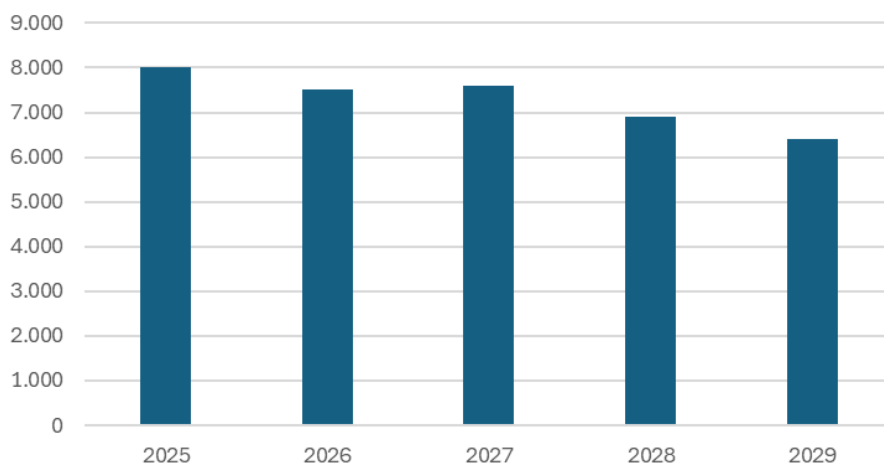
Če oseba, odgovorna za spremljanje, nima neposrednega dostopa do podatkov, je treba zagotoviti, da jih redno prejema. To je mogoče urediti na način, da sodelavec, ki ima dostop, podatke tej osebi pošilja mesečno.

Za vse podatke, ki jih je v povezavi s spremljanjem treba zbirati posebej, na primer o dobaviteljih ali izvedenem nadzoru, je nujno vzpostaviti sistem, ki omogoča redno in poenoteno zbiranje in zapisovanje podatkov.

Korak 5: Redna analiza podatkov

Podatke za vsak ključni kazalnik je treba prikazati na časovni lestvici. Čas (npr. leta) se prikaže na osi x, dejanske podatke (npr. letno porabo energije) pa na osi y. Kot primer:

Poraba električne energije v občini (kWh/leto)

Korak 6: Poročanje o doseženih rezultatih

Smiselno je, da rezultate spremljanja najprej pregleda delovna skupina za trajnostno javno naročanje in o njih razpravlja. Če se na primer poveča poraba energije, so za to lahko utemeljeni razlogi, kot je nakup električnih vozil. Rezultate je nato treba predstaviti odločevalcem, ki so pristojni za spremembe občinske strategije trajnostnega javnega naročanja in odločanje o uvedbi nadaljnjih ukrepov, kot je razširitev nabora predmetov trajnostnega javnega naročanja. Običajno je to župan ali občinski svet.

V naboru orodij je na voljo obrazec za pripravo poročila.

Sporočanje

Spremembe v organizacijah so družbeni proces, zato je sporočanje o njih eden od ključnih dejavnikov uspeha. Le če vsi, ki jih to zadeva, razumejo, zakaj je trajnostno javno naročanje pomembno ter kakšne koristi prinaša občini in njim samim, bodo pripravljeni sodelovati.

V tem poglavju so opisana orodja, uporabna za sporočanje znotraj občinske uprave in navzven, ki so prilagojena potrebam malih občin.

Orodje “Vzorčno besedilo za novičnik”

[povezanostvalpah.org/
sl/projekti/procure/
procure-toolbox](https://povezanostvalpah.org/sl/projekti/procure/procure-toolbox)

Vključevanje občinskih uslužbencev

V splošnem se ljudje na spremembe v načinu dela sprva odzivajo zadržano. Bolj ko so obveščeni in vključeni, bolj so pripravljeni spremembe podpreti. Zaradi tega je treba o ciljih in ukrepih trajnostnega javnega naročanja široko obveščati. Sporočanje mora biti usmerjeno v celotno organizacijo in doseči odločevalce, odgovorne za finance, nabavnike ter uporabnike nabavljenega blaga in storitev. Zagotoviti je treba, da so odgovornosti zaposlenih na področju trajnostnega javnega naročanja jasno opredeljene in informacije o tem dostopne ter posredovane na razumljiv način. Učinkovito notranje sporočanje jača občutek vključenosti, lastno odgovornost in zavezanost trajnostnemu javnemu naročanju ter ima ključno vlogo pri njegovem uspehu

Usposabljanja in delavnice za uslužbence, odgovorne za javna naročila

Priporočljivo je, da se za uslužbence, odgovorne za javna naročila v občini, organizirajo usposabljanja ali delavnice o različnih vidikih trajnostnega javnega naročanja. Primeri tem so orodja za izbiro okolju prijaznega blaga, zmanjševanje količine odpadkov, ali vprašanje, kako je mogoče v prakse javnega naročanja vključiti trajnostna načela.

Obveščanje o načelih in merilih trajnostnega javnega naročanja

Zaposlene v občini je treba seznaniti z načeli in merili, po katerih občina trajnostno nabavlja. Uporabniki trajnostnih izdelkov in storitev bodo lažje sprejeli spremembe (npr. vonj čistilnih sredstev), če bodo poznali razloge zanje.

Interna glasila in e-sporočila

Z objavljanjem informacij v internem glasilu ali elektronskem biltenu je mogoče zaposlene v občini redno obveščati o napredku pri trajnostnem javnem naročanju. Seznani se jih lahko tudi z načrtovanimi nabavami trajnostnega blaga in storitev ter po potrebi aktivno vključi v postopke. To pripomore k ohranjanju zavezanosti zaposlenih.

V *naboru orodij* je na voljo vzorčno besedilo za novičnik.

Primeri dobrih praks v občini

Zaposlenim, ki uspešno nabavljajo trajnostno blago in storitve za občino, je treba omogočiti, da svoje izkušnje in ugotovitve delijo s sodelavci iz občinske uprave. Na ta način lahko sodelavce spodbudijo, da začnejo podpirati trajnostno nabavo, lahko pa jim tudi posredujejo informacije ali svetujejo.

Delavnice za uporabnike

Pri uvajanju novega, trajnostnega blaga in storitev, lahko pride do odpora uporabnikov. Učinkovit pristop je izvedba delavnic, na katerih uporabniki blago ali storitve preizkusijo. Vključevanje uporabnikov, zlasti kritičnih glasov, ustvarja priložnost, da jih seznanimo z značilnostmi blaga in storitev. Upravičene kritične povratne informacije z delavnic je smotno upoštevati v naslednjih postopkih javnega naročanja.

Vključevanje interesnih skupin

Učinkovito sporočanje navzven je ključnega pomena za to, da pobude za trajnostno javno naročanje podprejo lokalna podjetja in širša javnost.

Lokalna podjetja

Lokalnim podjetjem je priporočljivo pojasniti cilje in ukrepe občine na področju trajnostnega javnega naročanja. Spodbujati jih je treba, da razširijo svojo ponudbo s trajnostnim blagom ali prilagodijo storitve tako, da bodo ustrezale trajnostnim merilom. Občina lahko podjetjem olajša prehod tudi s posredovanjem informacij o okoljskih certifikatih ali standardih za trajnostno blago.

Delavnice za dobavitelje

Priporočljivo je, da občina pred obsežnejšimi postopki javnega naročanja izvede delavnice za dobavitelje. Neposreden stik s potencialnimi dobavitelji predstavnikom občine omogoča, da jim posredujejo informacije o načrtovanih postopkih in o trajnostnih merilih. Poleg tega lahko občinska uprava z delavnicami za dobavitelje ugotovi, v kolikšni meri so podjetja sposobna izpolniti trajnostne zahteve.

Nasvet: Delavnice je treba izvesti transparentno, ob upoštevanju določb Zakona o javnem naročanju in Zakona o integriteti in preprečevanju korupcije.

Lahko razumljive smernice za dobavitelje

Občina lahko pripravi preprost dokument ali spletno stran, kjer so opisana osnovna merila za trajnostno javno naročanje za lokalne dobavitelje. Vsebuje lahko seznam trajnostnih meril (npr. odstotek recikliranega materiala, zahteve glede embalaže) ali nabor okoljskih znakov, ki jih občina pri javnem naročanju upošteva.

Kampanje za obveščanje javnosti

Bolj ko je javnost obveščena o ciljih in ukrepih občine na področju trajnostnega javnega naročanja, večja je verjetnost, da jih bo podprla. Občinska uprava lahko vzpostavi stik z okoljskimi organizacijami in neprofitnimi ustanovami, ki bi jih lahko zanimale dejavnosti občine na področju trajnostnega javnega naročanja. To so na primer nevladne organizacije, pravične trgovine, cerkvene skupine, sindikati, popravljavnice, delavnice za osebe z oviranostmi, ekološki kmetje in drugi deležniki. Za razširjanje informacij in sodelovanje z javnostjo je mogoče uporabiti lokalne medije, družbena omrežja ali občinske dogodke. Plakati in letaki s kodami QR, ki vodijo do nadaljnjih informacij, so učinkovita orodja za obveščanje lokalnega prebivalstva.

Mednarodni okoljski dnevi

Mednarodni okoljski dnevi, kot so svetovni dan zemlje (22. april), svetovni dan okolja (5. junij) ali mednarodni dan recikliranja (18. marec), so za občino priložnost za izvedbo dogodkov, na katerih lahko širši javnosti predstavi svoje dejavnosti na področju trajnostnega javnega naročanja. Ti dogodki lahko na primer vključujejo manjši sejem, na katerem dobavitelji predstavijo trajnostno blago in storitve, ali modno revijo trajnostne in pravične mode, organizirano v sodelovanju z lokalnimi podjetji.

Stiki z drugimi občinami in omrežji

Koristno je vzpostaviti stike z drugimi občinami in omrežji na področju trajnosti in trajnostnega javnega naročanja. Občine in omrežja so praviloma pripravljena deliti izkušnje in ugotovitve o teh temah. Izmenjava lahko prinese dragocene informacije, udeleženi pa tudi pomagajo, da so seznanjeni z najnovejšim razvojem in predpisi na področju trajnostnega javnega naročanja.

Obvladovanje ovir

Pri izvajanju trajnostnega javnega naročanja se lahko pojavijo številne ovire. V tem poglavju so predstavljeni načini, kako se je mogoče soočiti z dvema posebej velikima: omejenimi proračunskimi sredstvi in pomanjkanjem ponudbe trajnostnega blaga in storitev.

Večina malih občin ima omejene proračune, vendar se trajnostnemu javnemu naročanju tudi v tem primeru ni treba odpovedati.

Orodje “Orodja za izračun stroškov v življenjski dobi”

[povezanostvalpah.org/
sl/projekti/procure/
procure-toolbox](https://povezanostvalpah.org/sl/projekti/procure/procure-toolbox)

Izračun stroškov v življenjski dobi

Obstajajo številne metode za izračun stroškov v življenjski dobi, s katerimi se izračunavajo skupni stroški lastništva blaga. To so stroški, ki nastanejo zaradi nabave in uporabe blaga, na primer nakupna cena in obratovalni stroški.

Razen skupnih stroškov lastništva so v nekaterih orodjih upoštevani tudi zunanji (okoljski) stroški blaga. To so stroški za odpravo ali zmanjšanje škode, ki jo povzroči vpliv blaga na okolje. Izpusti žvepla iz tovornih vozil na primer spodbujajo nastanek kislega dežja, ki poškoduje fasade stavb. Zunanje stroške nosijo lastniki stavbe, ki plačajo obnovo poškodovane fasade.

Teoretično je za izračun zunanjih stroškov potrebna ekološka bilanca blaga. Rezultatom ekološke bilance, na primer izpustom, ki prispevajo k zakisovanju, je treba določiti denarno vrednost. Orodja za izračun stroškov v življenjski dobi praviloma zajemajo le del zunanjih stroškov. V nekaterih so na primer upoštevani stroški izpustov CO₂, nastalih pri proizvodnji električne energije, ki jo porabi električni aparat.

Omejena proračunska sredstva

Preglednost cen in stroškov

Trajnostno blago in storitve v splošnem veljajo za dražje od običajnih. To prepričanje v večini primerov ne temelji na natančnih analizah. Zaradi tega je treba najprej pridobiti pregled nad stanjem na trgu: Kako visoki so stroški nabave blaga in storitev, ki izpolnjujejo trajnostna merila, v primerjavi z običajnimi različicami? Kakšne prihranke je mogoče doseči s trajnostnim blagom zaradi manjše porabe energije ali daljše življenjske dobe?

V *naboru orodij* je na voljo pregled orodij za izračun stroškov v življenjski dobi.

Potrebe po blagu in storitvah

Če so blago in storitve, ki so jih v občini doslej nabavljali, povezane z visokimi stroški, je vredno razmisliti o načinih, kako zmanjšati količine. Možne strategije vključujejo uporabo čistil v nižjih odmerkih, zmanjšanje količine zavržene hrane s prilagoditvijo naročene količine ter zmanjšanje uporabe pesticidov ali gnojil.

Tudi izboljšanje procesov lahko privede do prihrankov – tako se na primer z nakupom okolju prijaznejših vozil za zbiranje odpadkov in boljšim načrtovanjem poti zmanjša število prevoženih kilometrov ter znižajo izpusti toplogrednih plinov.

Trajnostno naročanje po konkurenčnih cenah

Če je proračun občine zelo omejen, se je smotrno osredotočiti na blago in storitve, pri katerih je razlika v stroških med trajnostnimi in običajnimi različicami minimalna, ali pa so trajnostne različice stroškovno učinkovitejše.

Ugodnejše cene z nabavo preko osrednjih nabavnih organov

Pri blagu in storitvah, ki niso na voljo pri lokalnih dobaviteljih, je lahko ustrezna možnost uporaba storitev osrednjih nabavnih organov. Osrednji nabavni organi pogosto ponujajo trajnostno blago in storitve po ugodnih cenah.

Ugodnejše cene s skupnimi javnimi naročili

Skupna javna naročila z drugimi občinami prinašajo precejšnje prednosti. Pri tej obliki javnega naročanja več občin sodeluje pri nakupu blaga ali storitev (glej poglavje Skupna javna naročila). Direktiva EU o javnih naročilih podpira skupna javna naročila, saj so priznana kot pomembno orodje za povečanje učinkovitosti javne porabe.

Omejena ponudba blaga in storitev

Omejena ponudba trajnostnega blaga in storitev je za male občine velik izziv, zlasti če želijo doseči trajnostne cilje. Vendar pa obstaja več pristopov, ki lahko pomagajo preseči to oviro.

Sodelovanje z drugimi občinami

Male občine lahko sodelujejo s sosednjimi občinami, večjimi mesti ali regionalnimi ustanovami, kar vodi k povečanju povpraševanja po trajnostnem blagu. Z združevanjem kupne moči spodbudijo dobavitelje, da ponudijo bolj trajnostne različice po ugodnih cenah.

Sodelovanje z dobavitelji

Male občine lahko tesno sodelujejo z dobavitelji in spodbujajo razvoj ali prilagajanje trajnostnega blaga tako, da ustreza lokalnim potrebam. To lahko vključuje podporo pilotnim projektom, spodbude za razvoj trajnostnega blaga ali podporo partnerstvom za inovacije.

Spodbude in priznanja lokalnim ponudnikom, ki razvijajo ali ponujajo trajnostno blago, prav tako prispevajo k povečanju ponudbe. Občine lahko podpirajo lokalna »zelena« zagona podjetja in podjetja, ki se zavežejo k bolj trajnostnim praksam, in s tem spodbudijo druga podjetja, da jim sledijo.

Ponovna uporaba

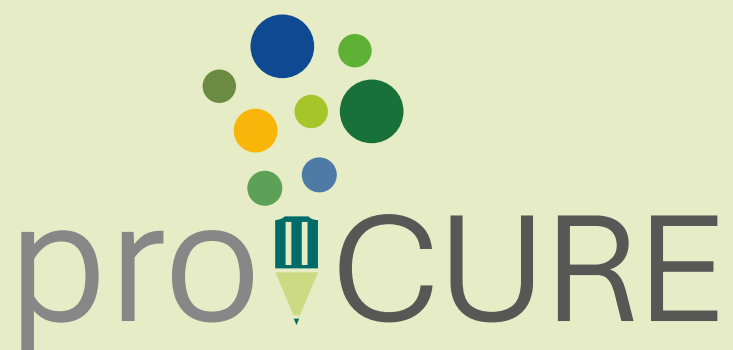
Občine si lahko prizadevajo za več ponovne uporabe blaga. Nabavljajo lahko rabljeno blago, ali pa naročajo storitve za popravilo ali obnovo obstoječega blaga.

Postopen prehod

Če je na voljo malo trajnostnega blaga, lahko občina izvede postopen prehod in začne z nabavo trajnostnih različic, ki so najlažje dostopne in stroškovno najbolj učinkovite. Ko se trg razvije, lahko občina v javna naročila vključuje vedno več vrst trajnostnega blaga.

Z uporabo zgoraj opisanih strategij lahko male občine premagajo izzive omejene dostopnosti trajnostnega blaga na trgu. Ključno je spodbujanje sodelovanja, inovacij v obstoječih sistemih in ustvarjanje povpraševanja, ki spodbuja prilagajanje trga. Sčasoma ti ukrepi ne bodo pomagali le občinam pri doseganju trajnostnih ciljev, temveč bodo prispevali tudi k širšim spremembam na trgu.

**Co-funded by
the European Union**

Sofinancira Evropska unija. Izražena stališča in mnenja so izključno stališča avtoric in ne odražajo nujno stališč Evropske unije (EU) ali Izvajalske agencije za izobraževanje in kulturo (EACEA). Niti Evropska unija niti EACEA zanje nista odgovorni.